

Голові спеціалізованої вченої ради
К20.052.07 Івано-Франківського
національного технічного університету
нафти і газу доктору філософських
наук професору Дзвінчуку Д.І.

Відгук

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора

Бульби Володимира Григоровича

**на дисертацію Смачила С. М. на тему: «Трансформація соціальної
функції демократичної держави в умовах глобалізації (кінець ХХ –
початок ХХІ століття)», поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління за спеціальністю
25.00.01 – теорія та історія державного управління.**

Актуальність теми дисертації. Соціальний стан українського суспільства характеризується численними соціальними ризиками, що набули останнім часом загрозливих розмірів і несуть у собі одну із основних загроз національній безпеці держави. Тому недостатньо чітке розуміння конкретного змісту соціальних функцій держави спричиняє такі негативи сьогодення як: проблеми в реформуванні пенсійної системи; криза у сфері охорони здоров'я; наднизька ефективність державної соціальної допомоги тощо. Характеризуючи сучасну соціальну політику України фахівці наголошують на відсутності чіткого розуміння пріоритетів держави в організації соціальних заходів, відзначають елементи безсистемності і зайвого патерналізму в питаннях соціального захисту населення. Подолання такого, очевидно незадовільного становища, неможливо без належного теоретичного осмислення трансформацій соціальної функції держави, без дослідження їх можливих ризиків, в тому числі і за допомогою вивчення

досвіду сучасних європейських держав. З огляду на зазначені та інші аспекти, актуальність дисертації сумнівів не викликає.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дисертаційного дослідження Смачила С. М. можна вважати обґрунтованими, оскільки вони базуються на розробці новітніх підходів, використовуються досягнення багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців та практиків державного управління. До того ж, у роботі містяться оригінальні авторські доробки, які характеризуються послідовністю, логічністю та переконливістю.

Положення роботи ґрунтуються на джерельному аналізі вітчизняних та зарубіжних наукових підходів і поглядів щодо соціальної функції держави, нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в соціальній сфері. Заслуговує на відзначення той факт, що автор використовує 311 джерел, зокрема 43 – іноземними мовами. При цьому значна кількість використаної літератури датується 2016-2019 рр.

Розділи роботи є взаємопов'язаними; висновки за розділами та прикінцеві висновки є послідовними і у достатній мірі обґрунтованими.

Достовірність, наукова новизна отриманих результатів. Достовірність результатів, одержаних під час виконання дисертаційної роботи, досягнуто завдяки чітко визначеній методології, відповідності методів дослідження його меті та завданням, якісному аналізу та ґрунтовному вивченню нормативно-правової бази та значного обсягу теоретичного матеріалу.

У дисертації отримано нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності сприяють розв'язанню науково-практичного завдання, що полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні сутності й змісту процесів трансформації соціальної функції демократичної держави в умовах глобалізації, визначенні на основі цього провідних світових трендів й розробці рекомендацій для вдосконалення діяльності системи публічного врядування України щодо реалізації соціальної функції в нашій державі.

Варто погодитися з тим, що основні наукові результати, які характеризують новизну результатів виконаного дослідження, полягають у наступному:

удосконалено:

– понятійно-категоріальний предметний простір науки державного управління шляхом уточнення понять "функція держави" та "соціальна функція держави" через виокремлення й розкриття адміністративних, захисних, стимулюючих, інвестиційних, емансипаторських та соціально-реабілітаційних структурно-цільових складових соціальної функції держави, що мають реалізовуватися у відповідних соціально-адміністративній, соціально-захисній, соціально-стимулюючій, соціально-інвестиційній, соціально-емансипаторській та соціально-реабілітаційній політиках органів публічної влади держави;

– систематизацію дискурсного поля проблематики дослідження соціальної функції держави, що відрізняється виокремленням восьми основних груп класифікаційних ознак і які лягли в основу авторської систематизації досліджуваного дискурсного простору та характеристичі 8 кластерів на базі наступних підходів: загальнофілософського, вузькодисциплінарного, категоріально-понятійного, парадигмально-концептуального, компаративно-історичного, інструментального, структурно-інституційного, проспективного;

– положення теорії соціальної держави шляхом визначення п'яти ключових принципів і чинників використання зарубіжного досвіду реалізації соціальної функції держави в Україні: 1) якісна соціальна політика та соціальна стратегія залежать, насамперед, від рівня функціонування демократичної публічної влади; 2) напрями та стратегічні пріоритети соціальної політики є похідними від стану розвитку економіки, що вирішальною мірою впливає на здатність держави реалізовувати дієву соціальну політику, розробляти й втілювати соціальні програми; 3) використання досвіду провідних держав світу має відбуватися тільки з

урахуванням власного історичного досвіду, особливостей національної культури, менталітету та політичної культури, нехтування якими призводить до руйнування самої національної моделі соціальної держави, її системи соціального забезпечення та банкрутству самої держави; 4) найбільш пов'язаними з українськими соціальними традиціями, де важливе місце посідають ідеї соціальної справедливості і захищеності слід визнати німецьку та скандинавську (соціал-демократичну) моделі соціальної держави; 5) стратегія соціальної політики жодною мірою не може базуватися на популістських рішеннях керівництва держави й політичній доцільності, а має враховувати постійний розвиток національного господарства та забезпечувати зростання видатків на соціальну сферу;

– науково-методологічний підхід до розкриття особливостей трансформації соціальної функції держави в умовах глобалізації, що відрізняється усвідомленням нової ролі соціальної політики в забезпеченні економічної та соціальної динаміки, а саме в державі соціального типу, в суспільстві, в якому людина розглядається не тільки як фактор, але й як головна цінність; метою соціально-економічного розвитку є те, що економічна політика має розглядатися виключно як складова соціальної політики, головним змістом якої стає запобігання, обмеження або ліквідація негативних наслідків здійснення політичних, економічних, правових перетворень відповідно до економічних можливостей держави та принципу соціальної справедливості.

дістали подальшого розвитку:

– наукове висвітлення генезису становлення феномену соціальної держави як відповідного соціально-політичного інституту для задоволення загально соціальних потреб суспільства, що відрізняється синергетичним поєднанням діяльності всіх органів публічної влади та інституцій громадянського суспільства, спрямованої на активізацію, стимулювання, заохочення участі в формуванні й реалізації соціальної політики позадержавних інститутів на основі принципу субсидіарності, коли

громадяни виступають не лише як споживачі соціальних благ – але й як їх виробники та надавачі;

– розкриття специфічних характеристик виконання державою соціальної функції у провідних демократичних країнах світу, що відрізняється авторським узагальненням та обґрунтуванням універсальної моделі соціальної функції держави, що визначає витрати на соціальні послуги як інвестиції у людський капітал та спрямовується на досягнення соціальної справедливості у суспільстві, скорочення нерівності в розподілі соціальних та економічних ресурсів шляхом абсолютного зменшення різниці в статусі та доходах, переважання методів прямого (цільового) бюджетного перерозподілу з посиленням ролі у наданні адресної допомоги приватних та муніципальних (комунальних) служб соціального забезпечення;

– сучасні наукові підходи до трансформації соціальної функції держави періоду глобалізації, що відрізняється виокремленням наступних її ключових тенденцій: 1) глобалізація посилює суперечливі взаємини соціальної держави та громадянського суспільства й призводить до кризи соціальної держави; 2) традиційна національна держава добробуту все більше втрачає свою конкурентоспроможність внаслідок чого створюється новий, наднаціональний простір; 3) майбутнє сучасних соціальних держав все більше пов'язується з розбудовою соціально-економічної системи нового типу, характерного для епохи інформаційного суспільства, що спирається на інформацію, знання та сучасні ІТ-технології та штучний інтелект; 4) сучасний світ є глобалізованим і взаємозалежним, в ньому все більшу роль відіграють не матеріальні ресурси і фізична праця, а людський інтелектуальний потенціал, компетенції, якими люди володіють;

– узагальнення сучасного стану та проблем реалізації соціальної функції Української держави в умовах глобалізації, що відрізняється виокремленням низки характерних тенденцій, серед яких: фактична руйнація державної системи соціального захисту й соціального забезпечення; відсутність стратегічних документів щодо формування та реалізації

соціальної політики держави; безсистемність та неузгодженій дій органів публічної влади у сфері соціального захисту населення; зростання розриву доходів між багатими й бідними прошарками населення; розгортання соціально-демографічної кризи в Україні, переважання чисельності жіночого населення над чоловічим; переважання смертності над народжуваністю; провальна міграційна політика України, що призводить до критичного відтоку молоді.

Дисертація за змістом, структурою відповідає спеціальності 25.00.01 – теорія та історія державного управління.

Отже, є достатні підстави стверджувати, що опрацьовані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки і пропозиції базуються на суттєвому теоретичному підґрунті і мають науково-теоретичне та практичне значення.

Оцінка повноти викладення дослідження в опублікованих роботах. Основні наукові положення, результати і висновки дисертаційного дослідження викладено у 21 науковій праці, з них 5 статей опубліковано у виданнях, включених до переліку фахових у галузі науки “Державне управління”, 3 – у зарубіжних наукових виданнях, 13 тез доповідей – у матеріалах науково-практичних конференцій різного рівня.

Опубліковані наукові праці повною мірою розкривають сутність і зміст ключових положень дисертації.

Оцінка оформлення дисертації. Дисертація й автореферат оформлені з дотриманням чинних вимог. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації. Робота написана науковим стилем, її оформлення відповідає існуючим стандартам, у тексті роботи зроблені необхідні посилання на цитовані джерела. Автореферат дисертаційної роботи розкриває зміст проведеного дослідження і не містить інформації, яка відсутня в дисертації.

Дискусійні положення та критичні зауваження по дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертацію С. М. Смачила «Трансформація соціальної функції демократичної держави в умовах глобалізації (кінець ХХ – початок ХХІ століття)» та відмічаючи високий рівень проведеного автором наукового дослідження, вважаю за необхідне представити власні зауваження та побажання щодо змісту роботи, а також вказати на окремі її положення, що викликають наукову дискусію.

1. Викликає запитання доцільність визначення у назві дисертації певної хронології (кінець ХХ – поч. ХХІ ст.). Викладений в дослідженні матеріал, а особливо змістовна частина розділу 2, де мова йде про становлення та розвиток основних моделей забезпечення соціальної функції держави в провідних демократичних країнах світу в умовах глобалізації, дає підстави стверджувати, що автор роботи виходить за межі задекларованого в назві періоду. Датування відсутнє, також і в меті дослідження, його об'єкті та предметі.

2. Розглядаючи державно-управлінський аспект вивчення проблеми соціальної функцій держави, дисертант визначає системний; інституційний; ціннісний та конституційно-правовий складові цього феномену. Автор вважає, що спираючись на ці складові, система публічного управління через соціальні функції держави забезпечує внутрішню стабільність і громадянську злагоду в суспільстві. Проте, не можна обґрунтовано говорити про стабільність держави, не враховуючи при цьому політичного феномену, який би визначав систему суб'єктів управління та їхні функції щодо забезпечення суспільного добробуту. Крім того, внутрішня стабільність суспільного розвитку обов'язково повинна розглядатися в сукупності зі стабільністю зовнішньою, зважаючи на відкритість суспільства як соціальної системи. Відтак, авторський підхід, визначаючись безперечною новизною, разом з тим, був би більш цілісним за умови врахування зазначених аспектів.

3. Погоджуючись в цілому з логікою та підходами джерелознавчого аналізу у параграфі 1.1, де здійснено аналіз стану наукової розробки

проблеми трансформації соціальної функцій держави, зауважимо, що бажано б було більш предметно дослідити, як це питання розглядають фахівці з соціології, економічної теорії, історії та правових наук.

4. Однією з провідних ідей у роботі є те, що соціальна функція держави за визначенням покликана забезпечити її соціальне відтворення. Роблячи аналіз соціального принципу державного устрою у низці розвинутих країн, автор підтверджує той факт, що соціальну функцію держави слід віднести до пріоритетних. Разом з тим, дисертант обґрунтовано зазначає, що зміст соціальної функції не залишається незмінним на всіх етапах розвитку суспільства й держави, а залежить від багатьох факторів, насамперед від типу політичного устрою, політичної ідеології, розвитку економіки та існування визначеної національної ідеї. Здається, що робота була б більш ґрунтовною, якби автор спробував розкрити конкретні фактори, від яких залежить зміна соціальної функції держави та запропонував їх класифікацію.

5. Один з головних наслідків глобалізаційних процесів в сучасному світі, про що неодноразово пише автор, є зміна пріоритетів у структурі соціальної функцій держави. Проте, говорячи про вплив глобалізації на трансформацію функцій держави, скоріше треба вести мову про адаптивність системних змін, коли викликає необхідність якісного оновлення держави. Це призводить як до зміни пріоритетів, так і до появи нових функцій, що сприяють внутрішній консолідації та згуртуванню, посиленню взаєморозуміння і злагоди в суспільстві.

Втім, надані зауваження носять скоріше дискусійний характер, потребують подальшого розгляду і загального позитивного враження від дисертації не знижують.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Смачила Степана Михайловича є завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему. Вона містить науково-теоретичне обґрунтування сутності й змісту процесів трансформації соціальної функції демократичної держави в умовах глобалізації, визначає на основі цього провідні світові тренди й

авторські рекомендації щодо вдосконалення діяльності системи публічного врядування України щодо реалізації соціальної функції в нашій державі. Зміст дисертаційної роботи загалом відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і вирішення завдань дослідження.

Актуальність і наукова новизна, важливість одержаних здобувачем результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практична цінність сформульованих положень і висновків у сукупності дають підстави для висновку про те, що дисертація Смачила Степана Михайловича відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.01 – теорія та історія державного управління.

Офіційний опонент

доктор наук з державного управління,
професор кафедри соціальної
і гуманітарної політики
Харківського регіонального
інституту державного управління
Національної академії державного
управління при Президентові України
«15» 10 2020 року

В.Г.Бульба

Підпис В.Г. Бульби засвідчую
Директор Харківського регіонального
інституту державного управління
Національної академії
державного управління
при Президентові України,
доктор соціологічних наук, професор
«15» 10 2020 р.

Л.О.Белова